

SIİRT İLİNİN NÜFUSU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Hüseyin YILMAZ*

Abdullah ELMAS**

Özet

İnsanlık tarihinden itibaren devletler dönemin şartlarına ve demografik yapılarına uygun nüfus politikaları uygulamıştır. Bu politikalar sağlık hizmetlerinden kültürel yapıya, sosyal yapıdan yönetsel alana, askeri planlamalardan ekonomik programlara, gelişmişlik endekslerinden nüfus projeksiyonlara ve göç olgusuna kadar birçok alanda kullanılmakta ve gelecek için karar vermede yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan nüfus bilgilerin geçmişten günümüze kadar sağlıklı analizinin yapılması plan ve programlarda istenilen başarı düzeyine ulaşmasında önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmanın birinci bölümünde Siirt ilinin tarihi ve 1990 yılında sonra meydana gelen fiziki ve demografik değişimler incelenecektir. İkinci bölümde nüfusun önemi, nüfus kuramları ve Türkiye’de uygulanan nüfus politikalarına değinilecektir. Üçüncü bölümde ise Siirt’in Türkiye ortalamasına göre çeşitli değişkenler kullanarak olması gereken nüfusun ne olması gerektiği üzerinde durulmuş ve göç olgusunun nüfusa etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siirt, Nüfus, Göç

* Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı,
e-posta: huseyinyilmaz@siirt.edu.tr

** Öğr.Gör., Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,
e-posta: abduhahelmas@siirt.edu.tr

AN ASSESSMENT ON THE POPULATION OF SIIRT PROVINCE

Abstract

From the history of mankind, the states have applied the population policies according to the conditions of the period and demographic structures. These policies, which help to make decisions for the future, are used in a wide range of areas from health services to cultural structures, from social structures to administrative areas from military planning to economic programs and from developmental indices to population projections and immigration. In this respect, it is important that correct analysis of population information from past to present is required to achieve the desired level of success in the plans and programs.

In the first part of the study, the history, and the physical and demographic changes that took place after 1990 of Siirt province will be examined. In the second part, the importance of population, population theories and population policies applied in Turkey will be discussed. In the third part of the study, it was emphasized what is the required population of Siirt province according to the average of Turkey and the impact of migration on population were studied by using a variety of variables.

Keywords: *Siirt, Population, Migration*

SIİRT İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Eski İpek Yolu üzerinde bulunan, Orta Doğu'nun ve Asya'nın, Anadolu'ya açılan kapısı olan Siirt son yapılan araştırmalar sonucunda 12000 yıllık geçmişe sahip olduğu görülmüştür. Bu kadar eski bir tarihe sahip olan Siirt'e, M.Ö. Samiler, Babil İmparatorluğu, Asur İmparatorluğu, Medler, Persler, Büyük İskender, Romalılar M.S. Partlar, Sasaniler (Kafalı ve Sekmen, 2010, s. 57), Hurri ve Mitani Krallıkları, Selepkaslar, Sasaniler, Selçuklu Devleti (Siirt Valiliği, 1995), Mervaniler, Artuklular, İlhanlıların, Celayirler, Karakoyunlar, Akkoyunlar ve Safeviler egemen olmuşlardır. (Özgen ve Karadoğan, 2009, s. 66). 1514 yılında Çaldıran Savaşında Safevi Devletini yenen Osmanlı Devleti, Siirt'e hakim olmuştur. Osmanlı Devletinin hükümdarlığı altındaki 409 yıl boyunca Siirt; Diyarbakır, Van ve Bitlis eyaletlerine bağlı bir sancak olmuştur. Osmanlı Devletini 1923 yılında yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti kurulması ile Siirt, Cumhuriyetin 63 ilinden biri olmuştur (Kılıççioğlu, 1992).

12000 yıllık tarihi boyunca bir çok farklı uygarlığa ev sahipliği yapan Siirt ilinin adının Arapçadan, Keltani dilinden, Farsçadan, Süryaniceden geldiğine dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Arap kaynaklarında "İs'ird" ya da "Us'ird, günümüz Arap kaynaklarında Veleye (DİKA, 2014), Keltani dilinde şehir anlamında kullanılan Keert (Kaa'rat) (GAPBKİP, 2007, s. 51), Farsça'da SéHirt (üç tepecik) (Özgen, 2003), Keldani dilinde "Se'erd", Kadri Perk Doğu Anadolu tarihi adlı kitabında Sert, Tigra-Mosert, Şemsettin Sami'nin "Kamus-us Alam" adlı eserinde Tiğrakert olarak geçmekte olup ismin kaynağı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Yılmaz, 2016, s.1-3; Kılıççioğlu, 1992).

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte sancaklıktan çıkıp il vasfını kazanan Siirt çeşitli dönemlerde coğrafi değişiklikler meydana gelse de bu durum demografik ve fiziki yapıyı fazla etkilememiştir. Fakat 16 Mayıs 1990 tarih ve 3697 sayılı kanunla Batman ve Şırnak'ın Siirt ilinden ayrılması sonucunda il hem coğrafi hem de demografik olarak büyük değişikliğe uğramıştır. 1990 yılından sonra meydana gelen değişiklik aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

Tablo 1: Siirt 1990 Öncesi ve Sonrası Değişimler

Siirt	1990 Öncesi	1990 Sonrası
Yüzölçümü	11.000	6.000
Nüfusu	527.741	243.375
İlçe Sayısı	11	7
Belediye Sayısı	14	9 H
Köy Sayısı	516	272
Mezra Sayısı	606	251
Orman Alanı	452.600 Ha.	219.332 Ha.
Ekilebilen Alan	258.591 Ha.	74.444 Ha.
Sulanabilen Alan	10.000 Ha.	3758 Ha.

Kaynak: Kılıçoğlu, Her Yönü İle Siirt, 1992

Tabloyu inceliğimiz zaman yüzölçümü %45, nüfus %53, ilçe sayısı %35, köy sayısı %47, mezra sayısı %58, orman alanı %52, ekilebilen alan %72 ve sulanabilen alanda %62 oranında azalma meydana gelerek hem coğrafi ve hem de sosyo-ekonomik anlamda büyük değişim geçirmiştir. Yaşanan değişimler yapılan sosyo-gelişmişlik endekslerinde yansımış ve Siirt ilinin sıralamasında gerilme meydana geldiği görülmüştür. Yapılan gelişmişlik endeksleri incelendiğinde ilin 81 il içinde 70 ila 75.sırada olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2016, s. 13).

Toplam 6 ilçeye sahip olan Siirt ilinin ilçelerin hakkında genel bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Siirt İlçeleri

BÖLGE	NÜFUS*				2017 TARİHLİ TÜRKİYE MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ HARİTASINA GÖRE**		
	İlçe	Erkek	Kadın	Toplam	Nüfus Payı %	Yüzölçümü Km²	Yüzölçümü Payı %
Merkez	82656	78767	161423	49,76%	633	%11,1	0
Baykan	13114	12736	25850	7,97%	488	%8,5	47
Eruh	10155	8929	19084	5,88%	1061	%18,6	53
Kurtalan	30115	29094	59209	18,25%	811	%14,2	30
Pervari	16432	15436	31868	9,82%	1651	%28,9	96
Şirvan	11587	11105	22692	7,00%	936	%16,4	26
Tillo	2343	1925	4268	1,32%	138	%2,4	7

Kaynak: *TÜİK (2017a)

** İçişleri Bakanlığı (2017).

İlçeleri incelediğimiz zaman nüfusun merkezde toplandığını görmekteyiz. En fazla nüfusa sahip Kurtalan ilçesinide ele aldığımız zaman nüfusun %68'inin 2 bölgede yaşadığı görülmektedir. En az nüfusa sahip Tillo ise yapılan gelişmişlik endekslerinde en gelişmiş ilçe olarak görülmektedir. Yüzölçümü bakımında en büyük alana sahip Pervari, sarp ve dağlık arazinin fazla olması nedeni ile nüfus payının az olduğu görülmektedir.

NÜFUS

Nüfus Arapça kökenli bir kelime olup “Nefs” kelimesinin çoğul halidir. En dar tanımı ile birey ya da kişi demek olan nüfusu hanede mevcut kişi sayısı (ev halkı, efrâd-ı aile) olarak tanımlayabiliriz (Doğan, 1992, s. 859). Biraz daha açmak istersek seçili bölgede seçili zamanda yaşayan kişilerin toplamıdır. TDK ise nüfusu “*Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı, popülasyon*”, “*Ortak bir özellik gösteren kimselerin bütünü*” olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2006).

Nüfus yaşanılan bölgenin “Canlı Dokusu”nu oluşturmaktadır. Bu canlı doku insanlardan oluştuğu için sürekli olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve sayısal olarak değişim göstermektedir. Canlı dokuda yaşanan değişim demografik anlamda birçok duruma etki etmektedir (Atasoy, 2013, s. 15). İnsanlar canlı dokunun merkezinde olduğu için insanların herhangi bir nesne ile yer değiştirmesi olanaksızdır. Yapılacak araştırmalarda da insanı atlayan bir yol izleyerek sonuca varmak hatalı sonuçlara varmamıza sebebiyet vermektedir (NHKBK, 1997, s. 12).

Hemen hemen her alanla ilişkili olan nüfus yıllar içinde çeşitli nüfus kuramları oluşmasına yol açmıştır. Malthus'un Nüfus Kuramı nüfusun azaltılması gerektiğini belirtmiş bu durumu gıda maddelerinin aritmetik oranda artarken nüfusun geometrik artmasını örnek olarak göstermiştir. Bu durum devam etmesi halinde ilerleyen yıllarda gıda kıtlığı çekileceğini ve insanlar açlıktan ölebileceğini belirtmiş (Bilgili, 2016, s. 45); Yeni Malthusçuluk veya Neo-Malthusçuluk nüfusun kontrol altına alarak nüfusu azaltılmasının gerektiğini (Bozkurt, 2011, s. IV); Merkantilistler, nüfusun arttırılması gerektiğine, bu sayede ekonominin gelişeceği ve servetin artacağını; Fizyokratlar, nüfus artışı tarımsal üretimi etkilemediği sürece olumlu olarak bakılacağına (Başar, 2013, s. 11-12); Klasikler, fazla nüfus artışının işsizliğe ve dolayısı ile yoksulluğa yol açacağı için azaltılması gerektiğine; Optimum nüfus kuramına göre kaynaklara göre nüfus ayarlaması yapılması gerektiğini (Murat, 2006, s. 36); Demografik değişim kuramına göre ise farklı doğum ve ölüm hızları ile nüfusun gelişme hızı arasında bir ilişki kurulması gerektiği üzerinde durmuşlar ve kuramlarını açıklamışlardır (Başar, 2013, s. 19). Bu

kuramlar bölgenin ve dönemin şartlarının yanı sıra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için de farklılık oluşturmakta olup dinamik bir yapıya sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman yapılan savaşlar nedeni ile çok büyük bir insan gücü eksikliği çekmiştir. Bu yüzden kurulduğu tarihten 1965 yılına kadar pronatalist yani nüfusu arttırmaya yönelik nüfus politikası uygulamıştır. 1965-2007 yılları arasında ise bunun tam tersi bir şekilde anti-natalist yani nüfus artış hızını yavaşlatma ve niteliğini arttırmaya yönelik politikalara ağırlık vermeye yönelik nüfus politikaları uygulanmıştır. 2007 yılından sonra ise iki programı da uygulamaya çalışmıştır. Ancak son zamanlarda nüfus artış hızında meydana gelen azalış nedeni ile tekrar nüfusu arttırmaya yönelik politikalara ağırlık verildiği söylenebilir (Eryurt vd., 2013). Türkiye'nin 1963 itibarı ile uygulamaya soktuğu I. Beş Yıllık Kalkınma Planından, 2014 yılında başlayan Onuncu Kalkınma Planına kadar nüfusun önemi ve gerekliliği üzerinde durulmuş ve ülkenin şartlarına ve demografik yapısına göre politikalar uygulanmaya çalışılmıştır.

Nüfus artış hızının yüksek olması, doğal kaynakların azalmasına, sera gazlarındaki artış sonucunda küresel ısınmanın artmasına (Sönmez, 1994, s. 804); gerekli kaynaklar bulunmadığı takdirde işsizlik oranlarının artmasına, kişi başı gelirin azalmasına, demografik yatırımların artması sonucunda sosyal, ekonomik ve sağlık alanlarında yapılan yatırımların azalmasına (Cillov, 1960, s.75); talep fazlası olacağı için ücretlerin düşmesine, konut talebinin artması bağlı olarak gecekondulu sayılarının artmasına, trafik sıkışıklığına, belediye hizmetlerinin aksamasına, çevre sorunlarının artmasına, az gelişmiş bölgelerde gelişmiş bölgelere yoğun göç hareketi yaşanmasına (Marx ve Engels, 1976, s. 83-84); tasarrufların azalması sonucu yatırım miktarlarında azalma meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Yukarıda sayılan durumların tek sorumlusu elbette nüfus artış hızının yüksek olması değildir. Fakat gerekli önlemler alınmadığı takdirde hızlı nüfus artışı yukarıda sayılan durumların daha çabuk gerçekleşmesine neden olabilmektedir.

Nüfus artış hızının yüksek olması sadece negatif durumlar doğurmamaktadır. Gerekli önlemler alındığı takdirde nüfus artış hızının yüksek olması; kalkınmayı arttırabilir, tüketici nüfusun artması sonucunda, yatırımların artmasına ve sanayinin gelişmesine olanak sağlar (Cipolla, 1980, s. 128); nüfus artış hızının düşük olması yaşlı nüfusun artmasına ve buna bağlı olarak Sosyal Güvenlik Kurumunun açık vermesine yol açabilir fakat nüfus artış hızının yüksek olması durumunda emekli kişilere bakacak çalışan nüfus oranı yüksek olur ve Sosyal Güvenlik Kurumunda bütçe açıkları meydana gelmez; nüfus artışı askeri, ekonomik ve sosyal anlamada da bir güç olarak kullanılabilir (Zaim, 1973, s. 50); nüfus artışını yüksek olması ülkede atıl kaynakların kullanımına olanak sağlar. Nüfus artış hızının

negatif seyretmesi bir ulusu yok edebilmektedir. Bu bakımdan bir milletin devamı için nüfus en önemli olgudur.

SİİRT'İN NÜFUSSAL GELİŞİMİ

Modern toplumlardan önce yapılan nüfus sayımları genellikle askere alınacak erkek sayısının belirlenmesi ve alınacak vergi miktarının hesaplanması için yapılmaktaydı. Bu bağlamda yapılan ilk nüfus sayımları M.Ö.3000'lü yıllarda Çin ve M.Ö. 2500'lü yıllarda Mısırda yapıldığı söylenebilir. Modern anlamda yapılan ilk nüfus sayımının ise 1665 yılında o dönem Fransa'ya bağlı Kanada'da yapıldığı görülmektedir (Dönmezer, 1994, s. 65). 1790 yılında Amerika Birleşik Devletleri, 1801 yılında İngiltere'de günümüzdekine benzer şekilde nüfus sayımı yapılmış ve yapılan nüfus sayımlarına periyodik olarak devam edilmiştir (Murat, 2006, s. 56).

Osmanlı Devletinde ilk nüfus sayımı II.Mahmut zamanında vergi verecek ve askerlik yapacak erkek nüfusun belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Fakat yapılan sayımın Rusya ile yapılan savaş nedeni ile başarı ile sonuçlandığı söylenemez (Babat, 2010, s. 59). 1831 yılında II.Mahmut zamanında Osmanlı Devletinin başarı ile sonuçlanan ilk nüfus sayımı yapılmıştır. Yapılan bu sayımda Anadolu ve Rumeli'deki Müslüman ve Hıristiyan erkek nüfusun hepsi sayılmış ve sayım sonucu 3.753.643 erkek nüfus olduğu görülmüştür (DİE, 1991, s. 7).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu 1923 yılından 3 sene sonra "Merkezi İstatistik Dairesi" bugünkü adı ile TÜİK kurulmuş ve bir sene sonra 1927 yılında ilk nüfus sayımı yapılmıştır. 1927 yılından 8 sene sonra 1935 yılında ikinci nüfus sayımı yapılmış ve 2000 yılına kadar sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda periyodik olarak nüfus sayımlarına devam edilmiştir (DPT, 2001, s. 136). 2007 yılında Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) kurulmuş ve nüfus mevzuatına uygun, il ve ilçe merkezlerinde yapılan işlemlerin bilgisayar aktarılarak yapılması sağlayan ve tüm verilen merkezde toplanmasına olanak veren bir sistem olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca MERNİS sistemi Türkiye'nin veritabanı en geniş olan bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Eroğlu, 2006; 86)

Aşağıdaki tabloda Siirt ve Türkiye'nin yıllar içindeki nüfussal gelişimi verilmiştir. Daha sağlıklı analiz yapabilmek için Siirt ilinin Türkiye nüfusu içindeki payı, en kalabalık kaçıncı il olduğu ve karşılaştırma yapılabilmesi için Siirt ve Türkiye'nin nüfus artış hızı ele alınmıştır.

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

Tablo 3: Türkiye ve Siirt'in Nüfussal Gelişimi

Yıl	Türkiye Nüfusu	Siirt Nüfusu	Siirt Nüfus Sıralaması/ İl Sayısı*	Siirt Türkiye Nüfusu içindeki payı	Nüfus Artış Hızı (Türkiye)	Nüfus Artış Hızı (Siirt)
1927	13.648.270	102.433	57/74	0,75		
1965	31.391.421	264.832	51/67	0,84	130,00%	158,54%
1970	35.605.176	320.684	44/67	0,9	13,42%	21,09%
1975	40.347.719	381.503	43/67	0,95	13,32%	18,97%
1980	44.736.957	445.483	41/67	1	10,88%	16,77%
1985	50.664.458	524.741	38/67	1,04	13,25%	17,79%
1990	56.473.035	243.435	66/73	0,43	11,46%	-53,61%
2000	67.803.927	263.676	64/81	0,39	20,06%	8,31%
2007	70.586.256	291.528	59/81	0,41	4,10%	10,56%
2008	71.517.100	299.819	59/81	0,42	1,32%	2,84%
2009	72.561.312	303.622	59/81	0,42	1,46%	1,27%
2010	73.722.988	300.695	59/81	0,41	1,60%	-0,96%
2011	74.724.269	310.468	58/81	0,42	1,36%	3,25%
2012	75.627.384	310.879	58/81	0,41	1,21%	0,13%
2013	76.667.864	314.153	58/81	0,41	1,38%	1,05%
2014	77.695.904	318.366	58/81	0,41	1,34%	1,34%
2015	78.741.053	320.351	58/81	0,41	1,35%	0,62%
2016	79.814.871	322.664	58/81	0,4	1,36%	0,72%
2017	80.810.525	324.394	58/81	0,4	1,25%	0,54%

Kaynak: TÜİK (2017b) ve ADNKS (2017).

*2 Sütün Türkiye'deki İl Sayısını 1. Sütün Siirt'in en kalabalık kaçıncı il olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin iller sıralamasını incelediğimiz zaman Siirt'in, Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan ilk nüfus sayımında 74 il içinden nüfusu en yüksek olan 57. il olduğu görülmektedir. 1965 yılından 1990 yılına kadar yapılan nüfus sayımlarında Siirt'in Türkiye iller sıralamasında yerinin arttığı gözlemlenmektedir. İl sayının sabit kaldığı bu dönemde diğer illere göre nüfus artış hızının yüksek ve net göç hızının düşük seyretmesi nüfus sıralamasında ilerleme sağlamış ve 1985 yılında 67 il içinde en yüksek nüfusa sahip olan 38. il olmuştur. Bu durum Siirt'in Türkiye nüfus içindeki payının artmasını sağlamış ve 1985 yılında Türkiye nüfus içindeki payı %1,04 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

1990 yılında Şırnak ve Batman'ın ayrılması sonucunda Siirt ili iller sıralamasında 28 sıra geriye düşerek 73 il içinde 66. sıraya gerilemiş ve nüfusu sadece 7 ilden fazla olmuştur. 2000 yılında il sayısının artmasına bağlı olarak 81 il içinden 64. sıraya yükselmiş ve son yapılan nüfus sayımında Türkiye'nin en kalabalık 58. ili olmuştur. 1990 yılına kadar Türkiye içindeki nüfus payı sürekli artan Siirt, 1990 yılında Batman ve Şırnak'ın ayrılması sonucunda Türkiye içindeki nüfus payı %42 azalarak, %1.04'ten %0.43'a düşmüştür. Bu durum yıllar içinde çok fazla değişmemiş olup 2017 itibari ile Siirt, Türkiye nüfusunun %0.41'ine ev sahipliği yapmaktadır.

Yapılan nüfus sayımları incelediğimiz zaman Siirt'in nüfusu 1990 ve 2010 yılları hariç her dönem artmıştır. 1990 yılına kadar nüfus artış hızı Türkiye'nin üstünde seyreden Siirt, 2007, 2008 ve 2011 yılları hariç nüfus artış hızında Türkiye'nin gerisinde kalmıştır. Türkiye ve Siirt ilinin nüfussal gelişimi inceledikten sonra aşağıdaki tabloda Siirt ilinin çeşitli değişkenler kullanarak olması gereken nüfus miktarı hesaplanacaktır

Tablo 4: Siirt İlinde Olması Gereken Nüfus Miktarı

Değişken	Olması Gereken Nüfus	Nüfus Eksikliği %	Ulaşması için Gereken oran%
Yüzölçümüne	618.793	47,58%	90,75%
İl Sayısına Göre	997.660	67,48%	207,55%
İlçe Sayısına Göre	526.452	38,38%	62,29%
Mahalle Sayısına Göre	158.946	-104,09%	-51,00%
Köy Sayısına Göre	1.225.203	73,52%	277,69%
Bağlı Sayısına Göre	709.952	54,31%	118,85%
İlçe Belediyelerinin Sayısına Göre	1.206.127	73,10%	271,81%
Belde Belediyelerinin Sayısına Göre	1.020.335	68,21%	214,54%
Kendisinden Ayrılan Batman İlinin Nüfus Artış Hızına Göre	413.839	21,61%	27,57%
Kendisinden Ayrılan Şırnak İlinin Nüfus Artış Hızına Göre	467.395	30,60%	44,08%

Kaynak: Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri (İçişleri Bakanlığı, 2017).

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

Yapılan hesaplamalar³, [(Siirt ilindeki x sayısı/Türkiye'deki x sayısı)*Türkiye nüfusu] şeklinde yapılmıştır Siirt ilinin çeşitli değişkenlere göre olması gereken nüfus miktarını incelediğimiz zaman, 2017 yılında sadece mahalle sayısına göre olması gereken nüfusun üstünde olduğu görülmektedir. Diğer değişkenlerin tümünde Siirt ili olması gereken nüfusun altında kaldığı görülmektedir. Şöyle ki Türkiye'de köy sayına göre Siirt ilinin olması gereken nüfusu %73,52 az olmakta ve ilgili nüfusa ulaşmak için şu anki nüfusunu %277 arttırması gerekmektedir. Diğer değişkenleri de incelediğimiz zaman Yüzölçümü ve ilçe sayısına göre %50'den az, diğer değişkenlerde %50 ila %75 arasında nüfusun az olduğu görülmektedir. İlgili değişkenlerde ise istenilen nüfusa ulaşılması için şu an mevcut bulunan nüfusu %90 ila %277 oranında artması gerekmektedir. Bu durum Siirt ilinin nüfus olarak hak etmediği yerde olduğunu göstermektedir.

Nüfusu etkileyen faktörleri incelemek, Siirt ilinin neden nüfusunun hak etmediği bir yerde olduğunu anlamamıza yardımcı olacaktır. Nüfusu doğumlar arttırmakta iken ölümler azaltmaktadır. Göç olayı ise nüfus hem arttırabilen hem de azaltabilen bir olgudur. Bu yüzden Siirt ilinin göç, ölüm ve doğum istatistiklerini incelemek, nüfussal gelişimini anlamamızda yararlı olacaktır.

Tablo 5: Siirt Net Göç Hızı, Toplam Doğurganlık Hızı, Kaba Ölüm Hızı

Yıl	Net Göç Hızı (2016)	İl	Toplam Doğurganlık Hızı (2016)
2008	-2,52	Şanlıurfa	4,33
2009	-10,88	Ağrı	3,69
2010	-16,69	Siirt	3,46
2011	-12,66	Şırnak	3,45
2012	-18,5	Muş	3,35
2013	-7,84	Bitlis	3,29
2014	-11,91	Mardin	3,23
2015	-17,52	Van	3,18
2016	-13,22	Diyarbakır	3,12

3 2017 yılı itibarıyla Türkiye'de ve Siirt sırası ile, il sayısı 81,1; ilçe sayısı 921,6; Mahalle Sayısı 32030,63; Köy Sayısı 18336,278; Bağlı Sayısı 26066, 229; İlçe Belediyelerinin Sayısı; 402, 6; Belde Belediyelerinin Sayısı 396, 5'dir. 1990 yılından 2017 yılında kadar Batman ilinin nüfusu %69,8, Şırnak ilinin nüfusu %92 artmıştır. 1990-2007 yılları arasında Türkiye nüfusu %43,10'luk artış göstermiştir.

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

Sıra No	İl	Kaba Ölüm Hızı	Sıra No	İl	Kaba Ölüm Hızı
1	Van	3	6	Şanlıurfa	3,3
2	Batman	3,1	7	Diyarbakır	3,3
3	Hakkari	3,1	8	Ağrı	3,4
4	Şırnak	3,3	9	Siirt	3,4
5	Bitlis	3,3	10	Muş	3,5
Türkiye Ortalaması					5,3

Kaynak: TÜİK 2107c, 2017d, 2017e

2016 yılı baz alındığında Siirt ili 3.46 doğurganlık hızı ile Türkiye'nin en yüksek doğurganlık oranına sahip 3. ili olmuştur. 2016 yılında kaba ölüm hızı Türkiye ortalaması %5.3 olarak gerçekleşmekte iken bu oran Siirt ilinde %3.4 gerçekleşmiş olup Türkiye'nin en düşük kaba ölüm hızına sahip 10 ilinden biri olmuştur. Yaşanan bu durum yani doğum oranları Türkiye ortalamasının üstünde seyretmesi ve ölüm olayları Türkiye ortalamasının altında seyretmesi Siirt ilinin nüfus artış hızının Türkiye ortalamasının üstünde olması gerektirmektedir. Fakat Tablo 3'de bu durum gerçekleşmemekte ve Tablo 4'de çeşitli değişkenler kullanılarak olması gereken nüfusun altında kaldığı görülmüştür. Bu durumu nüfusu pozitif veya negatif yönde etkileyen net göç hızı ile açıklamak mümkündür.

Net Göç Hızı (1 yıldaki içe göç-dışa göç sayısı / Yıl ortası nüfus) x 1000 şeklinde hesaplanmaktadır. Net göç hızı verilerini incelediğimiz zaman Siirt ilinin her dönem aldığı göçün, verdiği göçten az olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum Siirt ilinin nüfus artış hızının sürekli azalmasına yol açmakta ve Siirt'in nüfusunda incelenen değişkenlerin altında kalmasına sebep olmaktadır.

Sonuç

Günümüzde şehirlerin, bölgelerin veya ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasi, askeri, sağlık, eğitim, göç vb. plan ve programlarının yapılması için nüfus bilgilerinin geçmişten günümüze kadar analiz edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bakımdan nüfus bilgilerinin sağlıklı analizinin yapılması plan ve programlarda istenilen sonuca ulaşılmasında önem arz etmektedir.

Nüfus politikaları dönemin ve bölgenin şartlarına göre değişkenlik göstermekte olup bu durum yıllar içinde farklı nüfus politikalarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de sosyo-ekonomik yapısına uygun olarak kurulduğu yıldan itibaren 3 farklı nüfus politikası uygulamıştır

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

Siirt ilinin nüfussal gelişimi incelediğimiz zaman 1990 yılına kadar nüfus artış hızının Türkiye ortalamasının üstünde olduğunu görmekteyiz. Bu artış sonucunda Siirt ili 1985 yılında Türkiye nüfusunun %1'inden fazlasına ev sahipliği yapmış ve 67 il içinden en kalabalık 38. il olmuştur. 1990 yılında sonra Siirt bağlı Batman ve Şırnak'ın il olması sonucunda yüzölçümü %45, nüfus %53 oranında azalmıştır. Bu durum demografik ve fiziki yapının değişmesinin yanı sıra sosyo-gelişmişlik endekslerine de yansımış ve sıralama olarak geriye düştüğü yapılan çalışmalarda görülmüştür.

Siirt ilinin çeşitli değişkenlere göre olması gereken nüfus hesaplandığı zaman 1990 öncesinde nüfus olarak hak ettiği yerde iken 1990 sonrası sadece mahalle sayısına göre hak ettiği yerde olduğunu görmekteyiz. Diğer değişkenlerde olması gereken nüfusun %21 ila %73 altında olduğu görülmektedir. Seçili değişkenlere göre gerekli nüfusa ulaşması için şu anki nüfusunu %27 ila %277 arttırması gerekmektedir. Türkiye ortalamasının üstünde doğum oranlarına sahip, Türkiye ortalamasının altında ölüm oranlarına sahip Siirt ilinde net göç hızının negatif oranda yüksek çıkması ilin hak ettiği nüfusa ulaşmasına engel olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak beşeri gücü Türkiye ortalamasından daha hızlı artan Siirt ili net göç hızının yüksek oranda negatif çıkması nedeni ile hak ettiği nüfusun gerisinde olduğu görülmüştür. Göçe neden olan faktörlerin araştırılıp asgari seviyeye indirilmesi durumunda Siirt ilinin hak ettiği nüfusa ulaşması daha hızlı gerçekleşebilir.

KAYNAKÇA

- ADNKS (2017). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. 25 12, 2018 tarihinde biruni.tuik.gov.tr: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı
- Atasoy, E. (2013). *Demografi Yazıları*. Bursa: MKM Yayınları.
- Babat, D. (2010). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Nüfus Sorunu ve Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başar, E. (2013). *Demografiye Giriş* (2.Baskı b.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bilgili, Y., (2014). *Karşılaştırmalı İktisat Okulları, Makro İktisadın Esasları* (14.Baskı), İstanbul: 4T Yayınları
- Bozkurt, Ö. K. (2011). *Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı(ICPD, 1994) Eylem Programının Türkiye'de Uygulanan Sağlık Politikalarına Yansımalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İncelenmesi*. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Cillov, H. (1960). *Nüfus İstatistikleri ve Demografinin Genel Esasları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın no:839.
- Cipolla. (1980). *Tarih Boyunca Ekonomi ve Nüfus*. (M. S. Gezgin, Çev.) İstanbul: Tur Yayınları.

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

- DİE (1991). *1990 Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- DİKA (2014). *Siirt Dosyası*. 12 30, 2014 tarihinde Dicle Kalkınma Ajansı: <http://www.dika.org.tr/upload/archive/files/SiirtDosyasi.pdf> adresinden alındı
- Doğan, D. M. (1992). *Büyük Türkçe Sözlük* (9 b.). Ankara: Rehber Yayınları.
- Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- DPT (2001). *Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisasa Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT.
- Eroğlu, T.H., E-Devlet Uygulamaları Çerçevesinde Mernis Projesi ve Beklentiler, *Sayıştay Dergisi*, 62,82-106
- Eryurt, M. A., Canpolat, Ş. B. ve Koç, İ. (2013, Aralık). Türkiye’de Nüfus ve Nüfus Politikaları: *Öngörüler ve Öneriler. Amme İdaresi Dergisi*, 46(4), 129-156.
- GAPBKİP (2007). *GAP Gezi Rehberi-3*. İstanbul: Kalkınma Bakanlığı.
- İçişleri Bakanlığı (2017). *E-İçişleri Projesi*. 05 12, 2018 tarihinde Mülki İdare Birimleri: <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> ad-resinden alındı
- Kafalı, M. A. ve Sekmen, F. (2010). *Dicle Bölgesi Stratejik Gelişme Raporu*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
- Kılıççıoğlu, C. (1992). *Her Yönüyle Siirt*. Ankara : Kadioğlu Matbaası.
- Marx, K. ve Engels, F. (1976). *Nüfus Sorunu ve Malthus*. (O. Yaylalı, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.
- Murat, S. (2006). *Dünden Bugüne İstanbul’un Nüfus ve Demografik Yapısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası. Yayın no:2006-49.
- NHKBK (1997). *Caring For The Future (Geleceğe Özen)*. (B. Ç. Dişbudak, Çev.) Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Özgen, N. (2003). *Siirt Şehri ve Yakın Çevresinin Doğal Ortam Özellikleri*. Siirt: Siirt Valiliği Yayınları.
- Özgen, N. ve Karadoğan, S. (2009). Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 61-81.
- Sönmez, N. (1994). *Nüfus Siyaseti* (Cilt 3). Ankara: T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Siirt Valiliği (1995). *Siirt İl Yıllığı*. Siirt: Siirt Valiliği.
- TÜİK (2017a). *İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köy Nüfusu*. 01 22, 2018 tarihinde Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (Adnks) Veri Tabanı: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067 adresinden alındı
- TÜİK (2017b). *Genel Nüfus Sayımları*. 05 01, 2018 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı
- TÜİK (2017c). *Göç İstatistikleri*. 02 02, 2018 tarihinde İllerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067 adresinden alındı

Siirt İlinin Nüfusu Üzerine Bir Değerlendirme

- TÜİK (2017d). *Doğum İstatistikleri*. 30 11, 2017 tarihinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Toplam Doğurganlık Hızı http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060
- TÜİK (2017e). *Ölüm İstatistikleri*. 30 11, 2017 tarihinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Kaba Ölüm Hızı http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060
- Türk Dil Kurumu. (2006, Eylül 26). Ocak 12, 2018 tarihinde *Güncel Türkçe Sözlük*: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a86e0261fc8d1.60394120 adresinden alındı
- Yılmaz, H. (2016, Temmuz). *Siirt İlinin Demografik Yapısının Türkiye İle Karşılaştırılması ve Bölgesel Kalkınma Açısından İncelenmesi*. Siirt: Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zaim, S. (1973). *Türkiye’de Nüfus Meselesi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları:13.